

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

О. Moiseienko,
graduate student, Kharkiv University of Humanities "People's Ukrainian Academy", Kharkiv

SHAPING MODERN INSTITUTIONAL SYSTEM OF ECONOMIC POWER IN UKRAINE

У статті проаналізовано проблему формування сучасної інституційної системи економічної влади України. Автор підкреслює, що формування сучасної інституціональної системи економічної влади України є на сьогодні актуальним завданням економічної науки і практики. Автор приходить до висновку, що в Україні наразі склалася ситуація, що потребує якісної зміни економічної моделі розвитку та відповідних глибинних зрушень у структурі власності та інших інститутів, у тому числі економічної влади. Щоб уникнути поглиблення економічної, фінансової та соціальної кризи з потенційними серйозними наслідками для економіки і добробуту, економічну модель України має бути переорієнтовано зі стимулювання та фінансової підтримки великого фінансово-промислового капіталу на розвиток конкуренції, оптимізацію регулятивних функцій держави та її ролі в національному процесі відтворення, усіляку активізацію малого і середнього бізнесу.

The article analyzes the problem of the formation of the modern institutional system of economic governance in Ukraine. Author emphasizes that the formation of the modern institutional system of economic power in Ukraine is today an urgent task of economic science and practice. The author concludes that Ukraine is now a situation that requires a qualitative change in economic development model and the relevant underlying changes in the ownership structure and other institutions, including economic power. To avoid deepening economic, financial and social crisis with potential serious consequences for the economy and welfare, Ukraine's economic model must be reoriented to encourage financial support and large financial and industrial capital to the development of competition, optimizing regulatory functions of the state and its role in the national process of reproduction, every possible revitalization of small and medium sized businesses.

Ключові слова: інституціоналізм, інституційна система, економічна влада, економічна модель України, фінансово-промисловий капітал.

Key words: institutionalism, institutional system, economic power, economic model of Ukraine, financial and industrial capital.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Як свідчить світовий досвід, в умовах становлення ринкової економіки, одним із визначальних чинників є рівень розвитку інституціонального середовища. Незважаючи на тривалий період перетворень, Україні не вдалося повністю подолати негативні наслідки деструктивного інституціонального середовища (низькі показники економічного і соціального розвитку, існування соціальної нерівності, корупції тощо). Усунення цих недоліків можливе тільки на основі розвитку адекватної й ефективної економічної влади регулювання та ринкової інфраструктури.

Події останніх десятиліть свідчать про те, що необхідні інституціональні структури не виникають автоматично, а практика їх трансплантації з успішно функціонуючих західних економік не гарантує відбору найбільш ефективних інститутів. Економічна влада держав з трансформаційною економікою повинна бути в першу чергу спрямована на створення умов для проведення інституціональної реформи у сфері господарювання з метою формування ефективного інституціонального середовища. Подібні перетворення можуть мати як комплексний позитивний вплив на загальний рівень соціально-економічного розвитку, так і дестабілізувати економічну ситуацію в країні. Таким чином, формування сучасної інституціональної системи економічної влади України є на сьогодні актуальним завданням економічної науки і практики.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Представники шкіл інституціоналізму, серед яких широко відомі такі автори, як Дж. Бьюкенен, Т. Веблен, Дж. Гелбрейт, Т. Еггертссон, Дж. Коммонс, К. Менар, П. Мілгром, У. Ніколсон, М. Олсон, Е. Де Сото, Дж. Стіглер, Дж. Стігліц, С. Чанг, В. Полтерович та інші, вважають, що необхідність державного управління соціально-економічним розвитком багато в чому обумовлена недосконалістю ринкового механізму та його нездатністю вирішувати сучасні проблеми розвитку. Ідеальне інституціональне середовище (система) управління соціально-економічним розвитком мусить відповідати таким критеріям: бути демократичним, спрямованим на досягнення бажаних результатів; володіти достатньою силою впливу; бути досить простим для розуміння; використовувати систему соціально-психологічних мотивацій; бути адаптованим; стимулювати прогресивний розвиток.

В українських наукових колах інтерес до інституціональних проблем економіки з'явився наприкінці 90-х рр. ХХ ст., що проявилось в різкому зростанні числа монографій, дисертацій, наукових статей, присвячених даній проблемі. Протягом декількох останніх років українськими авторами (С.І. Архієреєвим, А.М. Чаусовським, О.О. Прутською, В.В. Липовим, В.Д. Якубенко, О.Л. Яременко) підготовлений цілий ряд наукових монографій, присвячених інституціональній економічній теорії. В області інституціональної теорії активно також працюють О.О. Беляєв, М.В. Білоусенко, В.М. Геєць, А.А. Гриценко, В.В. Демет'єв, М.І. Зверяков, М.А. Йохна, І.Й. Малий, Р.Ф. Пустовійт, В.М. Тарасевич, А.А. Чухно та інші автори. Можна констатувати той факт, що інституціональна економічна теорія є одним із провідних напрямів у сучасній українській економічній думці.

Особливий інтерес дослідників викликає проблема побудови якісного інституціонального середовища у трансформаційній економіці України. А.М. Чаусовський обґрунтовує висновок про те, що характерною рисою перехідних економічних систем є їх деінституціональний стан і зрушення від формальних інститутів до неформальних взаємодій [16]. Особливості інституціональної матриці українського суспільства розглядаються О.О. Прутською [13]. Дослідженню проблем трансформації інститутів господарювання в Україні присвячена монографія В.В. Липова [8].

В якості одних із перших робіт цього напрямку в Україні необхідно згадати також статті І.Й. Малого [10, с. 27]. Інтерес дослідників привертають також проблеми використання інституціонально-еволюційного підходу до дослідження трансформаційних змін в Україні (С.Ф. Биконя [2, с. 75—84], Т.В. Гайдай [4, с. 29—36]), трансформаційні процеси в економіці України в контексті нової інституціональної теорії (П.В. Круш, І.А. Максименко [7, с. 33—41]). Аналізу інституціональних пасток перехідної економіки присвячені праці В.І. Лященко [9, с. 54—60].

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є аналіз проблеми формування сучасної інституційної системи економічної влади України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Економіка України перебуває на етапі трансформаційних перетворень, що характеризується руйнуванням старих інститутів (деінституціоналізація) та формуванням нових (інституціоналізація). Усунення держави від активної політики з формування інституціональних умов на ринку може призвести і призводить, як це показав досвід в більшості пострадянських країн, до деінституціоналізації, оскільки саме держава в періоди швидких економічних і соціальних змін є "творцем" більшості інститутів. "Інституціональний вакуум" призводить до збільшення невизначеності дій індивідів на ринку, що значно підвищує витрати колективної дії з вироблення стійких правил і механізмів, які повинні стати каталізатором для виникнення інституціональних структур. Ринкова економіка не може існувати в інституціональному "вакуумі". Тому недоліки ринкового регулювання як механізму координації обов'язково буде замінено якимись, не обов'язково ефективними механізмами. У випадку "слабкої" держави введення нових формальних правил буде ускладнене протидією зацікавлених груп, інтереси яких не завжди узгоджуються з цілями суспільного добробуту. Тому при виробленні заходів щодо організації інституціональних змін у національній економіці необхідно враховувати фактори прийняття рішень економічними суб'єктами та їх прагнення зменшити трансакційні витрати.

Характер діалектичного зв'язку "економічна влада — власність — управління" відображає зміну сутності влади в цілому і окремо економічної влади. Це робить актуальним розробку рамкової концепції економічної влади як передумови продуктивного розв'язання протиріч і конфліктів суспільного розвитку та підвищення ефективності української економічної політики. Ключовою ланкою в системі економічного реформування в Україні насамперед є: трансформація основ економічної влади відповідно до сучасних тенденцій економічного устрою (перехід економічної влади від "індустріального" типу до "сервісного"); зміна відносин власності; формування нових відносин управління.

В економічній літературі наявні декілька визначень інституціонального середовища, а саме: інституціональне середовище — це сукупність основоположних соціальних, політичних та економічних правил, що обмежують людську поведінку [1, с. 167—175]; інституціональне середовище — це рівень підприємницького й управлінського потенціалу, а також соціологічної та правової системи [3, с. 63—85].

Ідеальне інституціональне середовище (система) управління соціально-економічним розвитком має відповідати таким критеріям: бути демократичним, спрямованим на досягнення бажаних результатів; володіти достатньою силою впливу; бути досить простим для розуміння; використовувати систему соціально-психологічних мотивацій; бути адаптованим; стимулювати прогресивний розвиток.

Економіка України перебуває на етапі трансформаційних перетворень, що характеризується руйнуванням старих інститутів (деінституціоналізація) та формуванням нових (інституціоналізація). Усунення держави від активної політики з формування інституціональних умов

на ринку може призвести до деінституціоналізації, оскільки саме держава в періоди швидких економічних і соціальних змін є "творцем" більшості інститутів. "Інституціональний вакуум" призводить до збільшення невизначеності дій індивідів на ринку, що значно підвищує витрати колективної дії з вироблення стійких правил і механізмів, які повинні стати каталізатором для виникнення інституціональних структур [6, с. 56—64]. Ринкова економіка не може існувати в інституціональному "вакуумі". Тому недоліки ринкового регулювання обов'язково будуть замінені не завжди ефективними механізмами. У випадку "слабкої" держави введення нових формальних правил буде ускладнене протидією зацікавлених груп, інтереси яких не завжди узгоджуються з цілями суспільного добробуту. Тому при виробленні заходів щодо організації інституціональних змін у національній економіці необхідно враховувати фактори прийняття рішень економічними суб'єктами та їх прагнення зменшити трансакційні витрати [1, с. 172].

Економічні суб'єкти зазвичай прагнуть до сфер найменших трансакційних витрат або ж намагаються компенсувати їх високою доходністю. Спеціалізовані організації концентруються довкола найбільш рентабельних підприємств. Відтворювальна система починає самостійно адаптуватися до функціонування в умовах високих трансакційних витрат, що, в підсумку, призводить до появи неефективних інституціональних форм, галузевих диспропорцій, редуціювання технологій, зменшення наукового потенціалу. У процесі самостійного зменшення трансакційних витрат економічними суб'єктами виникають специфічні інститути, що виступають, з одного боку, віддушиною, а, з іншого, інституціональною пасткою, яка "консервує" неефективні форми взаємодії. Особливістю трансформаційної економіки є високий ризик потрапляння відтворювальної системи до інституціональної пастки.

Теорія інституціональних пасток розглянута в роботах В.М. Полтеровича. Під інституціональною пасткою розуміються неефективні, але стійкі інститути [12, с. 53]. Функціонування в режимі інституціональної пастки супроводжується високими трансакційними витратами, звуженням можливостей обміну. Прикладами найпоширеніших інституціональних пасток є бартер, корупція, неплатежі, ухилення від сплати податків.

Інституціональні зміни в економіці України — це досить складний та суперечливий процес, оскільки існує низка чинників, які впливають на розвиток її інституціонального середовища: на початку 90-х рр. ХХ ст. були досить слабкі і навіть відсутні ринкові інститути та відповідна їм інфраструктура, оскільки протягом 70-ти рр. ХХ ст. у СРСР панувала планово-розподільча економіка; наша країна не пройшла всі стадії постіндустріальної трансформації з притаманними для неї управлінськими революціями; незважаючи на існуючий сучасний розвиток у науці, освіті, культурі, соціальній сфері, Україна значно відстала у сфері інформатизації суспільства та економіки, комп'ютеризації економічних зв'язків та соціальних мереж, інформаційного опанування економічного простору як важливої сфери інституціональних перетворень; значну гостроту набула невідповідність та протидія нових і старих, формальних та неформальних інститутів [15, с. 54—55].

Окрім того, інституціональна система (передусім розглядаючи її стосовно України) складається, на наш погляд, із таких важливих груп елементів: 1) Конституція, закони, постанови, нормативно-правові акти тощо; 2) монополія, конкуренція, мотивація, підприємницьке та інвестиційне середовище, ринкова інфраструктура; 3) кредитна, валютна і податкова системи, бюджет, механізми державного фінансового контролю, дозвільна система; 4) контрактні відносини між суб'єктами господарювання; 5) ділова етика, звичаї, традиції та ін.

Інститути можуть забезпечувати пріоритетний розвиток однієї економічної моделі й, навпаки, обмежувати можливості розгортання будь-якої іншої моделі, навіть якщо вона є більш прийнятною для країни і відповідає інтересам переважної частини суспільства. Визначальною у цьому процесі є роль держави, яка може бути інституціонально активною чи пасивною. Інституціональна активність держави зазвичай посилюється в періоди зміни влади у країні, настання суспільних катаклізмів, катастроф, світових фінансово-економічних криз та інших ризиків. Інституціональна бездіяльність держави або ж тривале підтримання нею неефективних інститутів, особливо в зазначені періоди, може штовхнути країну на межу економічного краху, внутрішнього, а іноді й зовнішнього дефолту.

Підтвердженням вищевикладеного є кризова економічна та фінансова ситуація, у якій опинилися деякі європейські країни у 2010 р. — у той час, коли в інших державах світу спостерігається певне економічне пожвавлення після світової кризи 2008—2009 рр. Якщо, спираючись на дані Європейської Комісії (станом на 4.06.2010 р.), проаналізувати поквартальну динаміку обсягу валового внутрішнього продукту країн ЄС за період від IV кв. 2008 р. до I кв. 2010 р., то можна зробити висновок, що вона була вирівняна від негативної до позитивної: падіння ВВП на 1,9% у IV кв. 2008 р. та на 0,2% у II кв. 2009 р. змінилося ростом на 0,6% у I кв. 2010 р. [20]. У представленому в червні 2010 р. Світовим банком дослідженні "Перспективи світової економіки на 2010 р." міститься прогноз, що ріст економік розвинених країн у 2010 р. становитиме від 2,1 до 2,3% [19], що, звичайно, є недостатнім для перекриття їх спаду у 2009 р. на 3,3%, але все ж таки є обнадійливим свідченням виходу більшості країн світу із фази падіння.

Водночас національні економіки ряду європейських країн через інституціональну слабкість держави, що здійснює економічну владу в країні, виявилися надто вразливими в умовах кризи. Зокрема Греція, Іспанія, Ірландія, Італія, Португалія, Ісландія, Угорщина, Болгарія, Румунія, Латвія, Литва, Україна нині демонструють негативну динаміку головного макроекономічного показника — ВВП країни. До того ж у Латвії, Литві, Україні, а також Казахстані виплати по загальному зовнішньому боргу, як очікується, у 2010 р. перевищать 8% ВВП [19].

Таким чином, ми схильні припустити, що антикризові (фактично — інституціональні) стратегії (а в Україні такої стратегії взагалі не було прийнято) та дії країн, що й досі демонструють негативну динаміку ВВП, яка наразі не вирівнюється, а погіршується, містили хибні державні фінансово-економічні пріоритети: необґрунтоване завищення обсягу державних витрат та кількості со-

ціальних програм, переслідування фіскальних цілей, звуження рамок економічної діяльності через підтримку великих підприємств і нехтування інтересами малого бізнесу, надання надмірної свободи банківському сектору, відтермінування процесу реструктуризації економіки з урахуванням нових потреб ринку тощо. Як наслідок, у цих країнах почалися масові банкрутства підприємств, особливо малого бізнесу, згорання приватної діяльності, зменшення доходної бази державного та місцевих бюджетів, труднощі зі сплатою внутрішніх і зовнішніх боргів держави, а відтак, — відчутне зменшення рівня суспільного добробуту. Очевидно, що подібні антикризові стратегії не відповідають потребі економічного зростання, не відбивають інтересів більшості громадян, а є, найчастіше, результатом лобювання з боку вузького кола осіб — керівників великих фінансово-промислових груп.

У цьому контексті доречно навести й досі актуальну тезу, висловлену Д. Нортон: "Інститути не обов'язательно — и даже далеко не всегда — создаются для того, чтобы быть социально эффективными; институты или, по крайней мере, формальные правила, создаются скорее для того, чтобы служить интересам тех, кто занимает позиции, позволяющие влиять на формирование новых правил" [11, с. 33].

За таких нестійких, кризових умов неуспішні, вразливі країни мали б докласти зусиль, аби скоригувати свої моделі економічного розвитку (і насамперед їх інституціональну основу). Якщо ж держава в умовах системної кризи, попри нагальну необхідність змін, продовжує бути пасивною, фактично виконуючи роль традиційного інституціонального інструмента в руках олігархії, що використовує державну машину як сукупність інституцій у своїх вузькокорисних цілях, то суспільство змушене перебрати на себе її функції й продукувати інституціональні форми, які створюють основи для власного життєзабезпечення. Відтак, поступово з'являються нові мотиваційні механізми для поширення неформальної, тіньової фінансово-економічної діяльності, які зазвичай діють у позаправовому полі й розвиваються стихійно. Виходячи з розмежування та співвідношення публічної, приватної або змішаної форм власності, формується структура економіки. В Україні вона структурно складається із трьох великих секторів — державного, приватного і натурального, кожний із яких базується на певній формі власності. Соціально-економічною основою державного сектору економіки є публічна власність (у двох різновидах — державної та комунальної), приватного та натурального секторів — приватна власність (особиста, сімейна, кооперативна, партнерська, акціонерна та змішані форми). Зазначені сектори економіки мають між собою досить слабкі зв'язки і різні механізми управління, а відтак не становлять цілісного фундаменту господарської системи країни. Крім того, між наявними секторами української економіки посилюються суперечності. У кожному секторі економіки діють різні суб'єкти власності та господарювання, але всі вони мають одну головну мету — отримання прибутку. При цьому згідно з об'єктивною економічною логікою власники капіталу хочуть

вкласти його якомога менше, а отримати прибутку якомога більше. Різниця між витратами й доходами, зрештою, визначає ефективність застосування грошового, людського і матеріально-речового факторів та функціонування капіталу загалом. Саме навколо реалізації головної мети — отримання прибутку — у відносинах між індивідуальними, груповими та державними суб'єктами власності й господарювання формуються основні протиріччя, які потім, інтегрувавшись, піднімаються на рівень сукупних антагоністичних протиріч між трьома секторами економіки [14, с. 6].

Природа державного сектору є паразитичною за умов соціалізму і соціально витратною з елементами паразитизму — за умов капіталізму. Носії цього сектору у своїй діяльності керуються не об'єктивними законами, а суб'єктивно-волюнтаристськими імпульсами, націленими на задоволення потреб правлячого класу — по суті, кланової олігархії. Державний сектор не спроможний швидко й адекватно реагувати на зміни кон'юнктури ринку, створювати та збільшувати прибуток на основі підвищення ефективності виробництва. На системному рівні держсектор породжує монополію і загнивання.

У період після відновлення незалежності в 1991 р. в Україні управління об'єктами державної власності здійснювалося незадовільно, а діяльність більшості з них була неефективною, що негативно позначається, зокрема, на стані надходжень податку на прибуток від державного сектору економіки в державний бюджет країни. За оцінкою Міністерства економіки України, у 2007 р. ефективно працювало лише 25,8% державних підприємств (724), задовільно — 25,5% (716), неефективно — 48,7% (1368) [5]. Сьогодні ситуація ще більш погіршилася.

Зрозуміло, що державна система виробництва та відтворення повинна поступитися місцем приватній економіці, яка спроможна ефективно функціонувати в будь-якій сфері, перетворюючи ентропійну систему на прибуткову. Соціально-економічна природа приватного сектору економіки є капіталотворчою. На відміну від державного сектору головними принципами його функціонування є мінімізація витрат і максимізація прибутку. Приватний сектор діє на основі об'єктивних економічних законів: закону попиту і пропозиції, закону максимізації прибутку, закону вартості тощо. Приватна власність породжує на системному рівні свободу бізнесу, широку, відкриту та жорстку конкуренцію і прагнення змін, формує середній клас та національну буржуазію, надає широкому колу громадян мотивацію до успіху, поширює ареал індивідуальної заможності, що створює реальне підґрунтя для збільшення національного багатства.

Утримання державного сектору обходиться українському суспільству в десятки мільярдів гривень, а прибуток державних підприємств, насамперед енергетичної, металургійної, вугільної, хімічної, цукрової галузей, привласнюється правлячими фінансово-промисловими групами. Відтак, державна власність трансформується в державно-монополістичну капіталістичну власність і зосереджується в руках добре організованих, фінансово потужних кланових структур, які у своїй

діяльності керуються переважно не законами, а неформальними, часто досить жорсткими методами та засобами.

Сьогодні державно-монополістичний сектор є найвагомим, найпотужнішим гравцем в українській економіці. Саме він має індульгенцію на формування правил гри в Україні, оскільки в ньому зосередилася міць державної машини та потенціал фінансово-економічних кланових груп. Обидві сили об'єдналися в державно-монополістичному секторі, доповнюючи і використовуючи одна одну для реалізації головної мети — отримання монопольного прибутку в інтересах кланово-корпоративних груп. Владні та господарські суб'єкти цього сектору не дають змоги розвиватися вільній конкуренції, перешкоджають вільному переливу капіталу з однієї галузі економіки в іншу, з одного сектору — в інший. Головними економічними інститутами, які вони застосовують для досягнення своєї мети і володарювання в економічній сфері, є кланова монополія, державна монополія та синтез цих двох монополій. Головними фіскальними інститутами є державний бюджет і податкова система, за допомогою яких здійснюється перерозподіл сукупного доходу, сформованого в українській економіці, на користь фінансово-корпоративних груп. Головними організаційними інститутами володарювання державно-монополістичного сектору та його носіїв в Україні є Державна податкова адміністрація, відповідні підрозділи в СБУ та Міністерстві внутрішніх справ, прокуратура, суддівський корпус та державні адміністрації. Усі зазначені державні установи просякнуті корупцією та хабарництвом. За даними Transparency International, Україна у 2009 р. за рівнем корупції в органах влади посіла 146-е місце (поділивши його з Камеруном, Зімбабве, Кенією, Еквадором, Сьєра Леоне та Росією) серед 180 країн світу, що досліджувалися. При цьому наша країна погіршила цей показник порівняно з 2008 р., коли вона займала 134-е місце [17]. Рейтинг України за рівнем корупції кореспондується і з її місцем у рейтингу країн (за даними Звіту Світового банку за 2010 р.) за таким показником, як легкість ведення бізнесу, — тут ми на 142-у місці [18].

Функціонування трьох вищезазначених секторів — державного, приватного, натурального — уже ледве забезпечує процес відтворення в економіці України, який є запорукою існування та розвитку країни. Але виникає питання: на якій основі — сталій чи розширеній — відбувається процес відтворення в кожному з економічних секторів? У натуральному секторі господарювання він здійснюється на простій або навіть звуженій основі, і дельта (тобто прибуток) формується незначний. У приватному секторі процес відтворення йде на розширеній основі, і відповідно зростає дельта. Натомість процес відтворення в державно-монополістичному секторі за своєю глибиною суттю не є ефективним, позаяк він сформований та функціонує в інтересах отримання владно-фінансово-корпоративними групами максимального монопольного доходу за рахунок виснаження натурального та приватного секторів, перерозподілу створеного тут прибутку за допомогою податкових інструментів, адміністративних і фіскальних обмежень, контрольних механізмів, преференцій, пільг тощо.

ВИСНОВКИ

У цілому можна стверджувати, що в Україні наразі склалася ситуація, що потребує якісної зміни економічної моделі розвитку та відповідних глибинних зрушень у структурі власності та інших інститутів, у тому числі економічної влади. Щоб уникнути поглиблення економічної, фінансової та соціальної кризи з потенційними серйозними наслідками для економіки і добробуту, економічну модель України має бути переорієнтовано зі стимулювання та фінансової підтримки великого фінансово-промислового капіталу на розвиток конкуренції, оптимізацію регулятивних функцій держави та її ролі в національному процесі відтворення, усіялку активізацію малого і середнього бізнесу. Фактично це означає зміну економічної моделі розвитку України: з моделі державно-монополістичного, кланово-олігархічного капіталізму на модель народного капіталізму, що має реальний потенціал для того, щоб краще і швидше подолати проблеми, пов'язані з перманентним дефіцитом державного бюджету та стрімким збільшенням державного зовнішнього і внутрішнього боргу, збалансувати попит та пропозицію, стимулювати розвиток внутрішніх ринків капіталу і вийти на траєкторію економічного росту. Ствердження у країні недеформованих ринкових інститутів, що становлять інституціональну основу моделі народного капіталізму, дасть змогу побудувати сучасну національну економіку, яка функціонуватиме на засадах економічної свободи та в інтересах усіх громадян, зробить країну конкурентоспроможною й органічно інтегрується в глобальний простір.

Література:

1. Беляєв О.О. Інституціональні складові формування ринкової економіки / О.О. Беляєв // Проблеми формування ринкової економіки. — 2011. — № 37. — С. 167—175.
2. Биконя С.Ф. Трансформація української економіки в аспекті нової інституціональної теорії / С.Ф. Биконя // Научные труды Донецкого национального технического университета. Серия экономическая. — Донецк, 2005. — Вып. 89-2. — С. 75—84.
3. Бодров В. Г. Інституціональні механізми ринкових перетворень перехідної економіки / В.Г. Бодров // Економіка: проблеми теорії та практики. — 2012. — № 1. — С. 63—85.
4. Гайдай Т.В. Інституційно-еволюційний підхід у дослідженні суті та суперечностей перехідних економік / Т.В. Гайдай // Научные труды Донецкого национального технического университета. Серия экономическая. — Донецк, 2005. — Вып. 89-1. — С. 29—36.
5. Держава несе збитки від власних управлінців, 25.11.2008 р. // Офіційний сайт Рахункової палати [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/1287942>
6. Дикань В.Л. Європейська модель соціально орієнтованої економіки в реаліях України / В.Л. Дикань // Вісник економіки транспорту та промисловості. — 2012. — № 37. — С. 56—64.
7. Круш П. В. Нова інституціональна теорія і трансформаційні процеси в економіці України / П.В. Круш, І.А. Максименко // Научные труды Донецкого нацио-

нального технического университета. Серия экономическая. — Донецк, 2003. — Вып. 55. — С. 33—41.

8. Липов В.В. Мотивація інституціональних змін у трансформаційній економіці: монографія / В.В. Липов. — Х.: Вид-во НФаУ, 2004. — 184 с.

9. Ляшенко В.И. Институциональные ловушки переходной экономики / В.И. Ляшенко // Научные труды Донецкого национального технического университета. Серия экономическая. — Донецк, 2005. — Вып. 89-1. — С. 54—60.

10. Малый И.И. Институциональные изменения распределения экономических факторов в транзитивной экономике / И.И. Малый // Экономическая теория. — 2004. — № 1. — С. 27.

11. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / Пер. с англ. А.Н. Нестеренко; предисловие и научное редактирование Б.З. Мильнера. — М.: Фонд экономической книги "НАЧАЛА", 1997. — 156 с.

12. Полтерович В.М. Институциональные ловушки и экономические реформы / В.М. Полтерович // Экономика и математические методы. — 1999. — № 2. — С. 47—60.

13. Прутська О.О. Інституціоналізм і проблеми економічної поведінки в перехідній економіці: монографія / О.О. Прутська. — К.: Логос, 2003. — 256 с.

14. Соскін О. Розрив процесу відтворення на національному рівні як основна причина виникнення проблеми легалізації капіталу / О. Соскін // Економічний часопис — XXI. — 2002. — № 5. — С. 5—7.

15. Соскін О. Формування інституціональної основи економічної моделі України / О. Соскін // Галицький економічний вісник. — 2012. — № 2 (27). — С. 53—60.

16. Чаусовский А. Формальное и неформальное в экономике: монография / А. Чаусовский. — Донецк, 2001. — 206 с.

17. Corruption Perceptions Index 2009 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2009

18. Economy Rankings. Doing Business 2010 Report [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/economyrankings>

19. Global Economic Prospects Summer 2010 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://siteresources.worldbank.org/INTGEP2010/Resources>

20. Selected Principal European Economic Indicators, 04.06.2010 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

References:

1. Beljaev, O. O. (2011), "Institutional components of a market economy", Problemi formuvannja rinkovoї ekonomiki, vol. 37, pp. 167—175.

2. Bikonja, S. F. (2005), "Transformation of Ukrainian economy in terms of new institutional theory", Nauchnye trudy Doneckogo nacional'nogo tehničeskogo universiteta. Serija jekonomičeskaja, vol. 89-2, pp. 75—84.

3. Bodrov, V. G. (2012), "Institutional mechanisms of market reforms in transition economies", Ekonomika: problemi teorii ta praktiki, vol. 1, pp. 63—85.

4. Gajdaj, T. V. (2005), "Institutional and evolutionary approach to the study of the nature and contradictions of transition economies", Nauchnye trudy Doneckogo nacional'nogo tehničeskogo universiteta. Serija jekonomičeskaja, vol. 89-1, pp. 29—36.

5. "Derzhava nese zbitki vid vlasnih upravlinčiv, 25.11.2008", Oficijnij sajt Rahunкової palati, available at: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/1287942>

6. Dikan', V. L. (2012), "European model of socially oriented economy realities in Ukraine", Visnik ekonomiki transportu ta promislivosti, vol. 37, pp. 56—64.

7. Krush, P. V. (2003), "New institutional theory and transformation processes in Ukraine ekonomitsi", Nauchnye trudy Doneckogo nacional'nogo tehničeskogo universiteta. Serija jekonomičeskaja, vol. 55, pp. 33—41.

8. Lipov, V. V. (2004), Motivacija institucional'nih zmin u transformacijnij ekonomici [Motivation institutional changes in transitional economy], Vid-vo NФаУ, Kharkiv, Ukraine.

9. Ljashenko, V. I. (2005), "Institutional lovushky perehodnoy Economy", Nauchnye trudy Doneckogo nacional'nogo tehničeskogo universiteta. Serija jekonomičeskaja, vol. 89-1, pp. 54—60.

10. Malyj, I. I. (2004), "Institutional Changes in the apportionment factors Ekonomicheskie tranzytyvnoy Economy", Jekonomičeskaja teorija, vol. 1, pp. 27.

11. Nort, D. (1997), Instituty, institucional'nye izmenenija i funkcionirovanie jekonomiki [Institutions: institutional change and economic performance], Fond jekonomičeskoj knigi "NACHALA", Moscow, Russia.

12. Polterovich, V. M. (1999), "Institutional and Economic reform", Jekonomika i matematičeskie metody, vol. 2, pp. 47—60.

13. Pruts'ka, O. O. (2003), Institucionalizm i problemi ekonomichnoї povedinki v perehidnij ekonomici [Institutionalism and problems of economic behavior in transition economies], Logos, Kiev, Ukraine.

14. Soskin, O. (2002), "Rupture process of reproduction at the national level as the main cause of the problem of money-laundering", Ekonomichnij chasopis — XXI, vol. 5, pp. 5—7.

15. Soskin, O. (2012), "Formation institutional foundations of economic models Ukrain", Galic'kij ekonomichnij visnik, vol. 2 (27), pp. 53—60.

16. Chašovskij, A. (2001), Formal'noe i neformal'noe v jekonomike [Formalnoe and neformalnoe in the economy], Doneck, Ukraine.

17. "Corruption Perceptions Index 2009", available at: http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2009

18. "Economy Rankings. Doing Business 2010 Report", available at: <http://www.doingbusiness.org/economy-rankings>

19. "Global Economic Prospects Summer 2010", available at: <http://siteresources.worldbank.org/INTGEP2010/Resources>

20. "Selected Principal European Economic Indicators, 04.06.2010", available at: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

Стаття надійшла до редакції 25.07.2014 р.